

การจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมจากเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนจังหวัดน่าน
Community network's participation in forest management for sustainable life quality
building in Nan province.

วรปรัชญ์ คำพงษ์, พระครูปลัดวัชรพงษ์ วชิรปณฺโญ, และอรพินท์ อินวงศ์
วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

บทคัดย่อ

งานวิจัยการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนจังหวัดน่าน มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมจากเครือข่ายชุมชนจังหวัดน่าน 2. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมจากเครือข่ายชุมชนอย่างยั่งยืนจังหวัดน่าน 3. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมจากเครือข่ายชุมชน สู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จังหวัดน่าน เป็นการวิจัยผสมวิธี (Mixed Method Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อยจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 34 คน และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ลงพื้นที่ปฏิบัติการเกษตรวิถีพุทธ มอภพันธ์พืชให้ชุมชนตัวอย่างเกิดสัมมาชีพพึ่งตนเองสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพปัญหาการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมจากเครือข่ายชุมชนจังหวัดน่านที่ผ่านมามีปัญหาเรื่องการบุกรุกทำลายป่า พบว่าเกิดจากภาครัฐที่มีนโยบายและออกกฎระเบียบการสัมปทานแก่กลุ่มนายทุน เน้นการค้าขายไม้เชิงพาณิชย์ การบังคับใช้กฎหมายที่เคร่งครัดเน้นการลงโทษ ขาดการบูรณาการการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และประชาชนอย่างจริงจัง ไม่สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตของคนในชุมชนกับป่า และปัญหาที่เกิดจากประชาชนในพื้นที่ใช้พื้นที่ป่าทำการเกษตรเชิงเดี่ยวปลูกข้าวโพด ใช้สารเคมีต่างๆ

2) รูปแบบการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชน พบว่ามีรูปแบบการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมจากเครือข่ายชุมชน คือ (1) การจัดการป่าไม้โดยการจัดสรรพื้นที่ป่าไม้แบบมีส่วนร่วม และ (2) การจัดการป่าไม้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม

3) แนวทางการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนจังหวัดน่าน คือ (1) การส่งเสริมอาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (2) การส่งเสริมอาชีพเกษตรวิถีพุทธ โดยประยุกต์หลักสัมมาอาชีวะตามหลักพระพุทธศาสนา ทำให้ชุมชนพื้นที่เป้าหมายพึ่งตนเองได้ มีอาชีพสุจริต มีรายได้มีตลาดชุมชน มีสุขภาพดี คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนเกิดความยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดการ, ป่าไม้, เครือข่ายชุมชน, การสร้างคุณภาพชีวิต, อย่างยั่งยืน

ABSTRACT

The research of Community network's participation in forest management for sustainable life quality building in Nan province has the objectives. 1. To analyze the problem of forest management with participation from the community network in Nan province. 2. To study the model of forest management with participation from the sustainable community network, Nan Province. 3. To propose guidelines for forest management with participation from the community network towards building a sustainable quality of life in Nan Province. Research methods are Mixed Method Research. Documentary Research. Qualitative Research. By means of interviews and small group meetings from key informants. 34 persons, consisting of a policy group of 3 people, a network of people who love the Nan forest, 4 persons, a group of farmer community leaders, a local government organization, 9 people per community, 3 communities And action research by visiting the Buddhist agricultural practice area Give plant species to the sample community that can be self-reliant Towards creating a sustainable quality of life.

The research results were found that. Community network participatory forest management towards building a sustainable quality of life in Nan Province can be summarized as follows 1. State of forest management problems in Nan province (1) problems of forest management from the government sector (2) problems arising from people in the community. 2.A model for forest management with community participation. There are (1) participatory forest area allocation management (2) participatory local wisdom management. 3 . Guidelines for participatory forest management of the community network towards building a sustainable quality of life in Nan Province (1) promotion of community occupation according to the sufficiency economy philosophy (2) promotion of agricultural occupation in the Buddhist way. Apply the principle of life in accordance with Buddhism The target community is self-sufficient. Having honest occupation, income, healthy community market, quality of life of people in the community, sustainable.

Keywords: Management. Forest, Community network, life quality building, Sustainable

บทนำ

สถานการณ์พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย ในปี 2559 พบว่ามีที่ดินที่มีสภาพเป็นป่าประมาณ 102.17 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 31.58 ของประเทศ ในขณะที่นโยบายเกี่ยวกับการป่าไม้ของชาติกำหนดให้มีพื้นที่ป่าไม้ไม่น้อยกว่า 40 ของพื้นที่ประเทศ ดังนั้น ประเทศไทยจะต้องเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ทั้งป่าเพื่อการอนุรักษ์ และป่าเศรษฐกิจไม่น้อยกว่า 27.24 ล้านไร่ ซึ่งรัฐบาลปัจจุบันได้พยายามหยุดยั้งและป้องกันการทำลายทรัพยากรป่าไม้อย่างจริงจังและเกิดผลสัมฤทธิ์มากกว่าช่วงที่ผ่านมา สังเกตได้จากในช่วง 41 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ.2516-พ.ศ.2556) พื้นที่ป่าไม้ลดลงประมาณ 36.45 ล้านไร่ หรือเฉลี่ยปีละประมาณ 8.9 แสนไร่ ในขณะที่ในช่วงปี พ.ศ.2557 ถึง พ.ศ.2559 หรือในช่วงรัฐบาลปัจจุบัน พบว่ามีการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ทั้งหมดประมาณ 110,595 ไร่ หรือเฉลี่ยปีละประมาณ

36,856 ไร่ ซึ่งมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญกับช่วงก่อนหน้า โดยมีอัตราการลดลงของพื้นที่ป่าไม้น้อยที่สุดตั้งแต่มีการรายงานข้อมูลของกรมป่าไม้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 อย่างไรก็ตามประเทศไทยก็ยังไม่สามารถหยุดยั้งการทำลายทรัพยากรป่าไม้ได้เด็ดขาด และยังมีปัจจัยหรือข้อจำกัดที่ยังเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาป่าไม้ (คณะกรรมการวิชาการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสถานิติบัญญัติ, 2562, หน้า 1)

จังหวัดน่านเป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำน่านซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำหลักแห่งหนึ่งของแม่น้ำเจ้าพระยา อันเป็นหัวใจสำคัญของระบบน้ำของประเทศ ลักษณะพื้นที่ของจังหวัดน่าน ประกอบไปด้วยพื้นที่ราบร้อยละ 15 และพื้นที่ส่วนใหญ่อีกร้อยละ 85 เป็นป่าต้นน้ำ ซึ่งลักษณะภูมิประเทศดังกล่าวทำให้จังหวัดน่าน มีพื้นที่ราบในการทำเกษตรกรรมน้อยเพราะมีความลาดชันของพื้นที่สูง ทำให้ปริมาณน้ำไหลแรงในหน้าฝน เกิดการชะล้างพังทลายของหน้าดินจากที่สูงลงสู่พื้นราบ ในช่วงระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมาได้เกิดปัญหาการแผ้วถางทำลายและถูกปรับใช้เป็นที่ทำกินทำให้มีการรุกรานป่า และการทำไร่เลื่อนลอยจำนวนมาก ทำให้เกิดปัญหาภัยแล้งและปัญหาน้ำป่าไหลหลากดินโคลนถล่มในหลายพื้นที่ในฤดูฝน ขณะที่พื้นที่ตอนล่างลงมาถูกน้ำป่าเข้าท่วมทำลายพืชผลทางการเกษตรของชาวบ้าน ดังกรณีน้ำท่วมจังหวัดน่าน ในปี 2549 เกิดน้ำท่วมหนักที่สุด เพราะเกิดฝนตกหนักถึงหนักมากติดต่อกันในช่วงวันที่ 18-19 สิงหาคม 2549 ทำให้เกิดน้ำท่วมในพื้นที่อำเภอต่างๆ รวม 12 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ มีดินโคลนและดินสไลด์ ทำให้มีน้ำท่วมขังเป็นเหตุให้เกิดการอุดตันของทางเดินน้ำ ในปี 2553 สถานการณ์น้ำท่วมผลกระทบจากพายุโกเซิน มีฝนตกหนักติดต่อกันตั้งแต่วันที่ 17-18 กรกฎาคม 2553 ทำให้เกิดน้ำป่าไหลหลาก น้ำท่วมฉับพลัน และน้ำเอ่อล้นตลิ่ง ท่วมบ้านพักอาศัย พื้นที่ทางเกษตรของราษฎรเสียหายเป็นจำนวนมาก สำหรับพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบและเสียหายของจังหวัดน่านมี 4 อำเภอและ 1 เทศบาล คือ อำเภอปัว 10 ตำบล อำเภอสองแคว 2 ตำบล ๆ ละ 1 หมู่บ้าน อำเภอท่าวังผา 2 ตำบล อำเภอภูเพียง 5 ตำบล และชุมชนในเขตเทศบาลเมืองน่าน 2 ชุมชน สำนวจความเสียหายเบื้องต้นที่เกิดขึ้นและได้มีการช่วยเหลือราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมฉับพลันเบื้องต้นได้สร้างสะพานไม้ชั่วคราว เพื่อให้ชาวบ้านสัญจร และบ้านน้ำกิ บ้านปางสา ต.แสนทอง อ.ท่าวังผา ได้ใช้สัญจรได้สะดวกมากขึ้นเนื่องจากสะพานบ้านปางสักที่ใช้สัญจรเดิมถูกน้ำพัดเสียหายไม่สามารถใช้การได้อย่างถาวร ส่วนพืชผลทางการเกษตรมีข้าวที่กำลังปักดำ กล้าข้าว และไร่ข้าวโพด ในปี 2559 กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย รายงานสถานการณ์สาธารณภัยประจำวันว่า จังหวัดน่าน เกิดฝนตกหนักมีน้ำไหลหลากและดินถล่มในพื้นที่ 7 อำเภอ คือ อำเภอสันติสุข อำเภอเฉลิมพระเกียรติ อำเภอเมือง อำเภอท่าวังผา อำเภอปัว อำเภอภูเพียง และอำเภอป่อเกลือ ประชาชนได้รับผลกระทบรวม 4,009 ครัวเรือน มีผู้เสียชีวิต 1 คน และในปี 2561 สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดน่าน รายงานสถานการณ์อุทกภัย น้ำป่าไหลหลาก ดินสไลด์ และน้ำล้นตลิ่ง ในพื้นที่จังหวัดน่าน จากอิทธิพลพายุโซนร้อนเบบินคา ตั้งแต่วันที่ 17-20 สิงหาคม 2561 ทำให้จังหวัดน่าน เกิดน้ำท่วมฉับพลัน น้ำป่าไหลหลาก และดินถล่มในพื้นที่ 5 อำเภอ 25 ตำบล 107 หมู่บ้าน 6,542 ครัวเรือน พื้นที่การเกษตรเสียหาย ประมาณ 14,244 ไร่

ด้วยการตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวเพื่อให้การบริหารจัดการป่าไม้เป็นไปอย่างยั่งยืน ประเด็นหลักคือ “การมีส่วนร่วม” โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของชุมชน ปลุกจิตสำนึกให้กับชุมชนให้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสมและสมดุล ใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม เพื่อสร้างสังคมความเป็นอยู่ที่มีความสุขแบบพอเพียง ด้วย

การออกแบบตัวแบบ การปรับใช้ประโยชน์พื้นที่เกษตรเชิงเดี่ยวเป็นพื้นที่เชิงคุณภาพ และส่งเสริมให้คุณภาพชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมจากเครือข่ายชุมชนจังหวัดน่าน
- 2.2 เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมจากเครือข่ายชุมชนอย่างยั่งยืนจังหวัดน่าน
- 2.3 เพื่อเสนอแนวทางการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมจากเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จังหวัดน่าน

ปัญหาการวิจัย

- 3.1 สภาพปัญหาการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมจากเครือข่ายชุมชนจังหวัดน่านมีอะไรบ้าง
- 3.2 รูปแบบการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมจากเครือข่ายชุมชนอย่างยั่งยืนจังหวัดน่าน เป็นอย่างไร
- 3.3 แนวทางการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมจากเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จังหวัดน่าน เป็นอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบเนื้อหาในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่

1. สภาพปัญหาการจัดการป่า
2. รูปแบบการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมจากเครือข่ายชุมชน
3. แนวทางการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมจากเครือข่ายชุมชน สู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จังหวัดน่าน

ขอบเขตด้านพื้นที่

- พื้นที่ศึกษา คือ พื้นที่ชุมชนต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำแม่น้ำน่าน จังหวัดน่าน ประกอบด้วย 1. ชุมชนบ้านห้วยหาด อำเภอปัว จังหวัดน่าน 2. ชุมชนบ้านดงป่าสัก อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน 3. ชุมชนบ้านม่วงเนิ้ง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย

1. กลุ่มนโยบาย ได้แก่
 - 1.1 ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน
 - 1.2 ผู้อำนวยการศูนย์ป่าไม้จังหวัดน่าน
 - 1.3 พัฒนาการจังหวัดน่าน
2. กลุ่มชุมชนจัดการป่าต้นแบบ ประกอบด้วย

- 2.1 ชุมชนบ้านห้วยหาด อำเภอปัว จังหวัดน่าน
- 2.2 ชุมชนบ้านดงป่าสัก อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน
- 2.3 ชุมชนบ้านม่วงเนิ้ง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน
3. กลุ่มเกษตรกรต้นแบบ
4. กลุ่มเครือข่ายอนุรักษ์ป่า

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จังหวัดน่าน เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) มีวิธีการศึกษา 3 รูปแบบ ดังนี้

1. การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องพระไตรปิฎก หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ทฤษฎี องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน ดังนี้

1) ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่นๆ โดยอาศัยแนวคิดการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน เป็นกรอบในการศึกษา

2) ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการจัดการป่าไม้ในจังหวัดน่าน ระดับนโยบาย ชุมชน และเครือข่ายอนุรักษ์ป่าจังหวัดน่าน

3) ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการจัดการป่าแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จังหวัดน่าน ในมิติต่างๆ

4) สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จังหวัดน่าน

2.การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงปัญหาแนวคิด หลักการ รูปแบบการจัดการป่าแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จังหวัดน่าน ทั้งในระดับนโยบาย ชุมชน และเครือข่ายอนุรักษ์ป่า ในจังหวัดน่าน โดยมีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

1) ทำการศึกษาและคัดเลือก ชุมชน ที่ดำเนินการขับเคลื่อนการจัดการป่าแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จำนวน 3 ชุมชน โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง คือ เป็นชุมชนที่มีบทบาท การจัดการป่าแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จังหวัดน่าน จำนวน 3 ชุมชน

2) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับผู้นำชุมชน เกษตรกร และส่วนงานที่เกี่ยวข้องชุมชนละ 9 คน

3) ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์แนวคิด รูปแบบ การจัดการ และแนวทางการจัดการป่าแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จังหวัดน่าน การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ และกระบวนการบริหารจัดการเกี่ยวกับ การจัดการป่าไม้การจัดการป่าแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชน ในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย

4) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือสภาพปัญหา แนวคิด หลักการ รูปแบบ การจัดการป่าการจัดการป่าแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จังหวัดน่าน ในมิติต่างๆ ทั้งนี้ เน้นการนำผลการศึกษาวิจัยมาเผยแพร่ให้หน่วยงานราชการ คณะสงฆ์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของในระดับจังหวัดและประเทศได้รับทราบ

5) สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ

3. การศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อลงพื้นที่ปฏิบัติการเกษตรวิถีพุทธ โดยใช้พันธพิชมอบให้ชุมชนตัวอย่างให้เกิดสัมมาชีพพึ่งตนเองได้ สู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

พื้นที่และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

การศึกษานี้ ได้ทำการศึกษาการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จังหวัดน่าน จำนวน 3 ชุมชน ได้แก่ 1. ชุมชนบ้านห้วยหาด อำเภอปัว จังหวัดน่าน 2. ชุมชนบ้านดงป่าสัก อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน 3. ชุมชนบ้านม่วงนึ่ง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่เกี่ยวข้องระดับกลุ่มนโยบาย กลุ่มเครือข่ายอนุรักษ์ป่าจำนวน 7 รูปคนและโดยวิธีการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับผู้นำชุมชน ผู้นำทางธรรมชาติ ตัวแทนเกษตรกร ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีบทบาทด้านการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จังหวัดน่าน เพื่อให้เห็นแนวคิด หลักการ รูปแบบการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จังหวัดน่าน จำนวน 27 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ (Inter view) กลุ่มนโยบาย ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน ผู้อำนวยการศูนย์ป่าไม้น่าน พัฒนาการจังหวัดน่าน กลุ่มเครือข่ายอนุรักษ์ป่าจำนวน 7 รูปคน ประกอบด้วย พระครูพิทักษ์นันทคุณ ที่ปรึกษามูลนิธิอภัยเมืองน่าน พระชยานันท์มณี, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ หัวหน้าโครงการวิจัยพุทธเกษตรน่าน พระครูสุจิตนันทกิจ เจ้าคณะอำเภอสันติสุข ประธานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวัดโป่งคำ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน และนายประดิษฐ์เพชรแสนอนันต์ ข้าราชการครูชำนาญ เลขานุการชมรมคนรักซ์ ดิน น้ำ ป่าน่าน

2. เก็บข้อมูลการสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ระดับผู้นำชุมชน ตัวแทนเกษตรกรแกนนำ เกษตรอำเภอ ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีบทบาทด้านการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จังหวัดน่าน จำนวน 3 ชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนบ้านห้วยหาด ชุมชนบ้านดงป่าสัก และชุมชนบ้านม่วงนึ่ง

3. ชุดปฏิบัติการพุทธเกษตร โดยปฏิบัติการลงพื้นที่มอบพันธ์พืชให้ชุมชนตัวอย่าง ให้เกิดสัมมาชีพ
พึ่งตนเองได้ ผู้สร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นที่ 1 ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชน
ผู้สร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน และแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ 2 การสัมภาษณ์กลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กลุ่มนโยบาย ประกอบด้วยผู้อำนวยการ
สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน ผู้อำนวยการศูนย์ป่าไม้ น่าน พัฒนาการจังหวัดน่าน
กลุ่มเครือข่ายอนุรักษ์ป่า น่าน ประกอบด้วย พระครูพิทักษ์นันทคุณ ที่ปรึกษามูลนิธิอีกเมืองน่าน พระชยานันท์มนี,
ผศ.ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ หัวหน้าโครงการวิจัยพุทธเกษตรน่าน พระครู
สุจินนันทกิจ เจ้าคณะอำเภอสันติสุข ประธานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวัดโป่งคำ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน และนาย
ประดิษฐ์ เพชรแสนอนันต์ ข้าราชการครูชำนาญ เลขาธิการชมรมคนรักซ์ ดิน น้ำ ป่านาน เกี่ยวกับสภาพปัญหา
และอุปสรรคการจัดการป่าไม้ และประเด็นรูปแบบ แนวทางการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชน

ขั้นที่ 3 การบูรณาการแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชน ผู้สร้าง
คุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

ขั้นที่ 4 ประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับผู้นำชุมชน ตัวแทนเกษตรกร เกษตรอำเภอ
ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีบทบาทด้านการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วม ของเครือข่ายชุมชนผู้สร้าง
คุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จังหวัดน่าน จำนวน 3 ชุมชน นำเสนอแนวทางจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของเครือข่าย
ชุมชน ผู้สร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

ขั้นที่ 5 ปฏิบัติการเกษตรวิถีพุทธ โดยใช้พันธ์พืชมอบให้ชุมชนบ้านห้วยหาด อำเภอปัว จังหวัดน่าน
ให้เกิดสัมมาชีพ พึ่งตนเองได้ ผู้สร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาโดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพจะใช้การวิเคราะห์หากลั่นกรองและสังเคราะห์โดยใช้
กรอบตัวแบบแนวคิดการศึกษาวิจัยมาประยุกต์เป็นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา (Descriptive
method) โดยใช้วิธีอุปมาน (Inductive reasoning) สรุปไปสู่ความรู้ความจริงที่เป็นหลัก

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ข้อมูลการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิง
พรรณนาความ โดยการนำข้อมูลทั้งหมดไปจำแนก จัดกลุ่มและสรุปสังเคราะห์ พร้อมทั้งนำเสนอผลสรุปการวิจัยและ
อภิปรายผลต่อไป

ผลการวิจัยพบว่า

สภาพปัญหาการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนผู้สร้างคุณภาพชีวิตอย่าง
ยั่งยืน จังหวัดน่าน

ทรัพยากรป่าไม้เป็นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อม และความมั่นคงของประเทศมาเป็น
ระยะเวลายาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมามีพื้นที่ป่าไม้ของประเทศมีอัตราการลดลงอย่าง

ต่อเนื่อง บางแห่งมีการใช้ประโยชน์ไม่เหมาะสม หรือมีการจัดสรรการใช้ประโยชน์อย่างไม่เป็นธรรม การบังคับใช้กฎหมายที่เคร่งครัดเน้นการลงโทษ เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มนายทุน ซึ่งหากไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม อาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศในทุกด้าน

พื้นที่ป่าไม้จังหวัดน่านในอดีตมีสภาพป่าต้นน้ำที่อุดมสมบูรณ์ ต่อมาประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ป่าหรือพื้นที่ชนบท อาศัยพื้นที่ป่าทำอาชีพเกษตรกรรม ตัดต้นไม้ เผ่าป่า เพื่อการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่นการปลูกข้าวโพด เกิดกระแสความนิยมในการใช้สารเคมี ยาฆ่าแมลง เพื่อกำจัดและเร่งรัดผลผลิตทางการเกษตร ทำให้ป่าถูกทำลาย ต้นไม้ในป่าลดน้อยลง ส่งผลกระทบต่อสังคม ชุมชนในภาพรวมทั้งจังหวัดและประเทศ จากการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จังหวัดน่าน ดังนี้ 1. สภาพปัญหาที่เกิดจากภาครัฐ 2. สภาพปัญหาที่เกิดจากคนในชุมชน

รูปแบบการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จังหวัดน่าน

จากการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จังหวัดน่าน สามารถแบ่งออกได้เป็นสองประเด็น คือ

1. การจัดการโดยการจัดสรรพื้นที่ป่าไม้แบบมีส่วนร่วม จากการลงพื้นที่รวบรวมข้อมูลการจัดการป่าไม้ในพื้นที่กลุ่มเป้าหมายนั้นพบว่า ปัจจัยเบื้องต้นของการลุกกล้าป่าไม้และทำการเกษตรแบบทำไร่เลื่อนลอยในอดีตเกิดจากการไม่มีที่ทำกินหรือที่ที่เป็นเอกสิทธิ์สำหรับประกอบอาชีพ จึงเกิดการจับจองพื้นที่โดยใครที่มีแรงและกำลังมากก็จะทำการตัดไม้ทำลายป่าได้มากเพื่อเป็นพื้นที่ทำการเกษตรแบบผลิตพืชเชิงเดี่ยว อันเป็นสาเหตุให้พื้นที่ของป่าถูกลุกกล้าทำลายและเกิดผลกระทบมากมายต่อกลุ่มเป้าหมาย อาทิเช่น เกิดภัยแล้ง น้ำท่วม เกิดมลภาวะทางอากาศ สารเคมีตกค้างในแม่น้ำลำคลอง ดังนั้น ในกลุ่มเป้าหมายของพื้นที่วิจัยจึงได้มีการจัดการป่าไม้จัดสรรพื้นที่ป่าไม้ เพื่อดูแลรักษาและใช้ประโยชน์โดยชุมชนมีส่วนร่วม ดังนี้ 1. พื้นที่ป่าอนุรักษ์ 2. พื้นที่ป่าชุมชน

2. การจัดการโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม จากการศึกษพื้นที่กลุ่มเป้าหมายทำให้ทราบถึงวิถีชีวิตและการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่กับทรัพยากรป่าไม้ จำเป็นต้องอาศัยระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับป่าและสิ่งที่ถูกพัฒนาขึ้นมา เพื่อนำมาใช้ควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่า คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมีความสำคัญ เนื่องจากเป็นแหล่งกำเนิดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ และชุมชนนำเอาภูมิปัญญามาใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเปรียบเหมือนสิ่งที่น่าสนใจไปใช้พัฒนาทรัพยากรให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ภูมิปัญญาที่สำคัญที่ชุมชนนำมาใช้เพื่อจัดการทรัพยากรป่า ดังนี้ 1. ภูมิปัญญาในการปลูกป่าและสร้างฝายชะลอน้ำ 2. ภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากพืชชนิดต่างๆ ในป่าชุมชน 3. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรม

แนวทางการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จังหวัดน่าน

จากการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จังหวัดน่าน ดังนี้ 1. การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมจากเครือข่ายชุมชน 2. การส่งเสริมอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3. การส่งเสริมอาชีพเกษตรวิถีพุทธ

การอภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัย การจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จังหวัดน่าน ผู้วิจัยได้สรุปวิเคราะห์เป็นการอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

สภาพปัญหาการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จังหวัดน่าน

การกำหนดมาตรการแก้ไขปัญหารักษาทรัพยากรป่าไม้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว มาตรการระยะยาวได้กำหนดให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ เพื่อทำหน้าที่กำหนดนโยบายว่าด้วยการป่าไม้ของชาติ และปัจจุบันภาครัฐได้แต่งตั้งคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) เพื่อกำหนดกรอบมาตรการแก้ไขปัญหการอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าทุกประเภท โดยจำแนกกลุ่มพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศเป็น 5 กลุ่ม วางกรอบด้านประเภทพื้นที่ ปัญหาและกรอบมาตรการแก้ไขแต่ละกลุ่มไว้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามในเชิงปฏิบัติยังพบปัญหาอุปสรรค ในการทำงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการบูรณาการการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานภาครัฐกับประชาชนอย่างจริงจัง สอดคล้องกับ **พระครูพิทักษ์นันทคุณ** ที่ปรึกษามูลนิธิกลุ่มฮักเมืองน่าน กล่าวว่า “ปัญหาเรื่องการบุกรุกทำลายป่าในอดีต ส่วนหนึ่งเกิดจากภาครัฐที่มีนโยบายและออกกฎระเบียบการสัมปทานแก่กลุ่มนายทุน เน้นการค้าขายไม้เชิงพาณิชย์ ส่งเสริมการปลูกข้าวโพด ประชาชนไม่รู้จะทำอาชีพอะไรก็ปลูกข้าวโพดขายให้นายทุน พ่อค้าคนกลาง หมุนเวียนเปลี่ยนไปต้องการเร่งผลผลิตก็ใช้สารเคมี ยาฆ่าแมลง ทำให้ป่าจังหวัดน่านที่เคยอุดมสมบูรณ์กลับกลายเป็นภูเขาหัวโล้น แต่ปัจจุบันภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน เครือข่ายต่างๆ พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทำให้ปัญหาเรื่องการปลูกข้าวโพด ลดน้อยลงการบุกรุก ทำลายป่าในพื้นที่จังหวัดน่านลดลง ภาคประชาชนมีส่วนร่วมกันมากขึ้น” และสอดคล้องกับ **ปรีชา โตมี** ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน ที่กล่าวว่า สภาพปัญหาเรื่องป่าไม้จังหวัดน่าน แต่ก่อนต้องยอมรับว่ามีปัญหาจริง โดยเฉพาะการดำเนินงานภาครัฐกับประชาชน เช่น การบังคับใช้กฎหมายระหว่างกลุ่มนายทุนกับประชาชนทั่วไป การสร้างความเข้าใจด้านการดูแล รักษา ป่าฟื้นฟู ระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับประชาชนมีช่องว่างระหว่างกัน แต่รัฐบาลปัจจุบันให้ความสำคัญแก้ไขปัญหา ปรับแก้กฎหมาย เข้าถึง เข้าใจประชาชน ให้ชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้น

รูปแบบการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมจากเครือข่ายชุมชนอย่างยั่งยืนจังหวัดน่าน

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญ มีคุณประโยชน์มากมายมหาศาล เป็นสิ่งที่ทุกประเทศทั่วโลกมีความเห็นตรงกันว่าจำเป็นที่จะต้องมีการอนุรักษ์ไว้ เพราะหากไม่มีการอนุรักษ์ไว้แล้วจะทำให้ระบบนิเวศเสียสมดุล และจะเป็นปัญหาตามมาอีกมากมาย เช่น ภัยธรรมชาติ ดินถล่ม ระบบต้นน้ำลำธารเสียหาย โดยเฉพาะในประเทศไทยของเรา ครั้งอดีตป่าไม้มีมากแต่เมื่อมีความเจริญทางด้านเทคโนโลยี และการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ทำให้ป่าไม้ลดลงจนน่าเป็นห่วง หากไม่รีบแก้ไขแล้วอนาคตคงไม่เหลือผืนป่าที่อุดมสมบูรณ์ไว้ให้ได้ใช้ประโยชน์ ดังนั้นจึงมีแนวคิดในการอนุรักษ์ ซึ่งนักวิชาการได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ หมายถึง การจัดการของมนุษย์ในการใช้ชีวะบริเวณ (biosphere) เพื่อที่จะให้ได้ผลประโยชน์ที่ดีที่สุดและยั่งยืน ไว้ให้ชนคนรุ่นปัจจุบัน ในขณะเดียวกันก็เป็นการรักษาศักยภาพที่จะดำรงความต้องการและความจำเป็นของชนรุ่นต่อไปในอนาคต การอนุรักษ์จึงเป็นการสร้างสรรค์

การรวบรวม การสงวน การรักษาไว้การใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืนการทดแทน และการส่งเสริมสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ทั้งนี้การอนุรักษ์เกี่ยวข้องกับทรัพยากรที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต สถาบันนักวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยกล่าวว่าการอนุรักษ์ หมายถึง การจัดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ ในลักษณะที่จะให้ผลตอบแทนอย่างต่อเนื่องสูงสุดสำหรับปัจจุบัน และยังคงรักษาศักยภาพสำหรับการใช้ประโยชน์ของลูกหลานต่อไปในอนาคต นอกจากนี้ยังขยายความการอนุรักษ์ในประเทศไทยที่กำลังพัฒนาว่า ไม่ใช่สิ่งฟุ้งเฟ้อแต่เป็นเรื่องจำเป็นที่นำไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และการปรับปรุงคุณภาพชีวิตในระยะยาวเป็นการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และช่วยให้ผลผลิตทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปอย่างต่อเนื่อง สม่าเสมอ ดังนั้นจึงต้องใช้กิจกรรมของมนุษย์ทุกประเภทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งคณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม พบว่าในกลุ่มเป้าหมายได้มีรูปแบบการจัดการป่าไม้ ดังนี้

1. การจัดการโดยจัดสรรพื้นที่ป่าไม้แบบมีส่วนร่วม

พื้นที่ป่าอนุรักษ์ หมายถึง ป่าที่ชุมชนกลุ่มเป้าหมายเก็บรักษา สงวน ซ่อมแซม ปรับปรุงและใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อจะได้เอื้ออำนวยให้คุณภาพสูง ในการสนองความเป็นอยู่ของชุมชนตลอดไป หรืออีกความหมายหนึ่งคือเป็นการใช้ตามความต้องการและประหยัดไว้เพื่อใช้ในอนาคต โดยชุมชนมีข้อตกลงที่จะดูแลรักษาซึ่งผลประโยชน์ของป่าชุมชนเอาไว้โดยจะไม่เข้าไปตัดไม้ทำลายทรัพยากรป่าไม้ด้วยวิธีการใดๆ สอดคล้องกับ **เกตุ ศรรบศึก** ได้กล่าวว่า การจัดการป่าในรูปแบบนี้มีความเหมาะสมกับชุมชน เพราะเราแบ่งเขตทำกิน แบ่งเขตป่าอนุรักษ์และเขตป่าชุมชน ชาวบ้านบ้านดงป่าสักได้ทำการอนุรักษ์ป่า ปลูกป่าและให้คนอยู่ร่วมกับป่าได้ หากของกินในป่า ถ้าจะตัดไม้ทำตอกก็เอาแค่พอกกับงานที่ใช้ ห้ามตัดเยอะเกินจำเป็น ห้ามตัดเพื่อจำหน่าย ทุกคนจะช่วยกันคอยสอดส่องดูแล ปีนี้หน้าไม่ท่วมเพราะป่ามีจำนวนมากดูดซับน้ำไว้ และเราช่วยกันลอกคลอง ชาวบ้านช่วยกันดูแลทั้งป่า ดินและน้ำและสอดคล้องกับ **นัยนา สีขาววงศ์** กล่าวว่า การจัดการป่าในรูปแบบนี้มีความเหมาะสมเพราะแยกสัดส่วนให้ชาวบ้านอยู่ร่วมกับป่าได้ แต่ละครั้วเรือนก็จะมีพื้นที่ทำกินของใครของมัน แต่จะไม่บุกรุกทำลายป่าสงวนเด็ดขาด แต่ป่าชุมชนเราสามารถไปเก็บเห็ด เก็บหน่อไม้ได้ ให้หมู่บ้านอื่นเข้ามาหากินของป่าได้ แต่มีกฎห้ามตัดไม้ทำลายป่า ถ้าฝ่าฝืนมีปรับและจำคุก ชาวบ้านรวมมติตั้งกฎหมู่บ้านทุกคนต้องช่วยกันดูแลป่า ให้ทำกินในพื้นที่ที่ตนมีห้ามบุกรุก”

1.2 พื้นที่ป่าชุมชน หมายถึง พื้นที่ป่าไม้ที่ได้รับการจัดการโดยกระบวนการมีส่วนร่วมจากประชาชน และองค์กรชุมชน ทั้งทางตรงและทางอ้อม ตามความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน เป็นป่าที่ประชาชนเข้าไปใช้สอยตามวิถีชีวิตของคนทุกคนในชุมชนนั้น ทั้งเรื่องการทำมาหากิน ระบบครอบครัวเครือญาติ ประเพณีความเชื่อ อำนาจและกฎระเบียบในชุมชน ป่าชุมชนจึงมีหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับลักษณะภูมินิเวศ และวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนในท้องถิ่น เป็นป่าไม้ที่ชุมชนสามารถเข้าไปทำมาหากินเลี้ยงชีพได้รวมถึงชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการในพื้นที่ของตนเอง โดยข้อมูลของชุมชนในกลุ่มเป้าหมายได้กล่าวถึงการใช้ประโยชน์และการแบ่งปันของป่าชุมชน ซึ่ง **เกตุ ศรรบศึก** ได้กล่าวถึงการจัดการป่าว่า มีความเหมาะสมกับชุมชนเป็นอย่างมาก เพราะรัฐบาลเข้ามาสร้างโครงการให้เกษตรกร เช่น โครงการสร้างป่าสร้างรายได้ ทำให้คนดีใจที่ได้ฟื้นป่ากลับคืนมา ในส่วนตัวคิดว่า การทำสวนยางพาราก็เป็นการปลูกป่าอย่างหนึ่ง เพราะยังดีกว่าการไปทำลายผืนป่าเพื่อที่จะไปปลูกข้าวโพดทุกๆปี ถ้ารัฐบาลให้การสนับสนุนราคาขายพาราที่ดี และมั่นคงกับ

เกษตรกรในการดำเนินชีวิตที่แท้จริงก็เป็นผลตัวอย่างหนึ่งที่เกษตรกรจะหันมาปลูก ดึกว่าการปลูกข้าวโพดซึ่ง สอดคล้องกับ **จำเนียร นาสงค์** ที่ได้กล่าวว่า โครงการบางโครงการส่งตรงมาจากรัฐ นโยบายรัฐและบางที่ก็เกิดจาก ความต้องการของประชาชน การปลูกป่าบ้านเราเป็นการลดพื้นที่การปลูกข้าวโพด และหน่วยงานรัฐและเอกชน เข้า มาส่งเสริมอาชีพชาวบ้านเพราะถ้าได้แค่ป่าอย่างเดียว ชาวบ้านไม่มีอาชีพ เศรษฐกิจในครัวเรือนไม่ดี โครงการต่างๆ ก็ไม่เกิด”

2. การจัดการโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม จากการศึกษาพื้นที่กลุ่มเป้าหมายทำให้ทราบถึงวิถีชีวิต และการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่กับทรัพยากรป่าไม้ จำเป็นต้องอาศัยระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับป่า และสิ่งที่ถูกพัฒนาขึ้นมา เพื่อนำมาใช้ควบคู่กับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่า คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมีความสำคัญ เนื่องจากเป็นแหล่งกำเนิดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ และชุมชนนำเอาภูมิปัญญามาใช้ในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเปรียบเหมือนสิ่งที่น่าสนใจไปใช้พัฒนา ทรัพยากรให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ภูมิปัญญาที่สำคัญที่ชุมชนนำมาใช้เพื่อจัดการทรัพยากรป่า สอดคล้องกับ งานวิจัยของ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุวัฒน์ อินทรประไพ (2557)** ได้ทำวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำป่าสัก” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทำให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำมี ประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล พบว่า โดยภาพรวมทั้งหมด 10 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง สรุปได้คือ ด้าน คุณลักษณะคุณธรรมของผู้นำ เป็นที่พึ่งให้กับคนชุมชน นำเคารพ ศรัทธา มีความน่าเชื่อถือและเสียสละ ด้านการให้ คุณค่าทางสังคมของสมาชิกให้คุณค่าระบบอาวุโส ให้ความสำคัญระบบเครือญาติ สิทธิชุมชน เห็นคุณค่าภูมิปัญญา ท้องถิ่น ด้านความตระหนักของสมาชิกมีจิตสำนึกรักท้องถิ่น ภาคภูมิใจในท้องถิ่น สำนึกถึงความเป็นเจ้าของ ทรัพยากรน้ำ ตระหนักถึงปัญหาหรือการได้รับผลกระทบร่วมกัน ด้านความใส่ใจในกิจกรรมของชุมชนสนใจรับรู้ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน มีความพร้อมร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ด้านความเข้มแข็งของชุมชนเข้า ร่วมกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน สามัคคีทั้งในระดับหมู่บ้านและครัวเรือน แสดงความคิดเห็น ประชาคมเพื่อค้นหา และแก้ปัญหา การจัดกิจกรรมเรียนรู้ในชุมชน จัดทำแผนชุมชน สมาชิกชุมชนมีความรับผิดชอบหน้าที่ ด้านการ ได้รับการสนับสนุนและการยอมรับ ได้รับสนับสนุนเงินทุน ได้รับการยอมรับจากชุมชนอื่นๆ ศึกษาดูงานต่างถิ่น เข้าร่วมกิจกรรมสวด/อบรม ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานภาครัฐ ด้านกระบวนการตัดสินใจขาดข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำ ที่สมบูรณ์เพื่อใช้ประกอบในการตัดสินใจดำเนินการได้ งบประมาณที่ได้รับแต่ละปีกระจุกกระจายและหลาย หน่วยงานต่างคนต่างทำ ขาดการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง กำหนดนโยบายและแผนงาน ไม่มีองค์การใน ระดับพื้นที่ ที่เป็นเอกภาพและดำเนินการให้เป็นรูปธรรม ด้านการรับรู้ข่าวสารการรับรู้ข่าวสารโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ลงลงมาวิทยุ วารสาร/นิตยสาร เอกสารทางราชการ ด้านการกำหนดแผนงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากร น้ำ เมื่อเกิดเหตุการณ์หรือปัญหาเกี่ยวกับสถานการณ์น้ำในพื้นที่มีส่วนร่วมที่จะรับรู้ถึงข้อเท็จจริงสมเหตุของปัญหาที่ เกิดขึ้น มีส่วนร่วมในการคิดหาแนวทางที่จะช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นและปรับปรุง ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ที่ประชาชนมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียควรมีส่วนร่วม ในการศึกษาสถานการณ์ทรัพยากรน้ำปัญหาหรือความต้องการน้ำ มี ส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกแนวทางเพื่อจัดทำแผนงาน/โครงการ เพื่อแก้ไขปัญห หรือสนองความต้องการของ ชุมชน ในการประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่ชุมชน ทรัพยากรน้ำและทรัพยากรอื่นๆ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

แนวทางการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมจากเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จังหวัดน่าน

1. ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมจากเครือข่ายชุมชน

การมีส่วนร่วมจัดการพื้นที่ป่าตนเอง ซึ่งมีหลักการคือ กฎระเบียบว่าด้วยการจัดการป่าชุมชน เพื่อให้สมาชิกได้ยึดถือปฏิบัติ เช่นห้ามตัดไม้ทุกชนิดในเขตป่าชุมชนก่อนได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการ ผู้ใดฝ่าฝืนมีโทษปรับตั้งแต่ 1.000 บาท ห้ามเผาป่า ถ้าฝ่าฝืนปรับร้อยละ 1.000 บาท ห้ามนำสัตว์ เลี้ยงทุกชนิดมาเลี้ยงในป่าชุมชน ฝ่าฝืนปรับตัวละ 500 บาท ห้ามล่าสัตว์ป่าสงวนทุกชนิด ฝ่าฝืนปรับ 5,000 ต่อราย ผู้แจ้งเบาะแสการละเมิดข้อบังคับป่าชุมชน และผู้กระทำผิดถูกจับดำเนินคดี ผู้แจ้งเบาะแสะจะได้รับค่าตอบแทนร้อยละ 500 บาท และถือเป็นความลับสำหรับผู้แจ้งเบาะแสะ สอดคล้องกับ **เกตุ ศรบริศิก** ได้กล่าวว่า เราจะใช้ระบบการจัดการมติหมู่คณะ ถ้าใครฝ่าฝืนตัดไม้ทำลายป่าต้องโทษปรับและให้หน่วยงานรัฐมาจัดการได้เลยเรามีกฎหมายหมู่คณะ ที่ทุกคนมีหน้าที่สอดส่องดูแลป่าอนุรักษ์ป่าและร่วมมือกันปลูกป่า ลดการปลูกเข้าโพดแล้วหันมาปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ยางพาราและไผ่ พืชแบบผสมผสาน เพื่อการทำมาหากินที่ยั่งยืนให้ทรัพยากรป่าไม้ของบ้านดงป่าสักได้เจริญเติบโตเป็นที่พึ่งของชุมชน ต่อการดำรงชีพและเป็นแหล่งอาหารให้กับชุมชนไปนานๆ

2. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการศึกษาพื้นที่พื้นที่กลุ่มเป้าหมายทำให้ทราบถึงวิถีชีวิตและการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่กับทรัพยากรป่าไม้ จำเป็นต้องอาศัยระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับป่าและสิ่งที่ถูกพัฒนาขึ้นมา เพื่อนำมาใช้ควบคู่กับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่า คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมีความสำคัญ เนื่องจากเป็นแหล่งกำเนิดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ และชุมชนนำเอาภูมิปัญญามาใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเปรียบเหมือนสิ่งที่นำไปใช้พัฒนาทรัพยากรให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ภูมิปัญญาที่สำคัญที่ชุมชนนำมาใช้เพื่อจัดการทรัพยากรป่า ประกอบด้วยซึ่งสอดคล้องกับ **ประมวล พรหมวังขวา** ที่ได้กล่าวเพิ่มเติมไว้ว่าพืชแต่ละชนิดจะเจริญเติบโตได้ดีในบางพื้นที่ ตามสภาพ ดิน ฟ้า อากาศของท้องถิ่นนั้นๆ นอกจากนี้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญเกี่ยวกับการรักษาระบบนิเวศ คือ การไม่เผาป่า เพราะเป็นการทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์และสิ่งมีชีวิตในป่า การปล่อยให้เตโชโตเองตามธรรมชาติ รวมถึงการขยายพันธุ์พืชชนิดต่างๆ ในรูปแบบวิธีการต่างๆ การนำเศษหญ้าหรือเศษฟางมาคลุมดินบริเวณปากหลุมที่ปลูกต้นไม้ หรือหากปลูกต้นไม้ในฤดูแล้งก็ใช้เศษพืชหรือต้นกล้วยที่ชุ่มน้ำมาคลุมหน้าดินเพื่อสร้างความชุ่มชื้นนอกจากนี้ยังมีการขยายพันธุ์พืชที่กินได้อื่นๆ โดยเฉพาะพืชผักพื้นบ้าน อาทิ ผักกรูด หวาย และสมุนไพรมากมาย เพื่อชาวบ้านจะได้นำมาประกอบอาหารและนำไปจำหน่ายสร้างรายได้ให้ครอบครัว บางท้องถิ่นจะมีการขยายพันธุ์ไม้ โดยการเก็บเมล็ดพันธุ์ไม้ใหญ่จากป่ามาปลูกในพื้นที่ชุมชนเพื่อสร้างป่าธรรมชาติในชุมชน

ส่งเสริมอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่เป็นแนวทางของการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนในกลุ่มเป้าหมายของการวิจัยที่สามารถตอบโจทย์ของการดำรงชีวิตในชุมชนอย่างยั่งยืน คือการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามกระแสพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชการที่ 9 มาประยุกต์ให้กับตนเองและครอบครัว ซึ่งหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นระบบเศรษฐกิจที่ยึดถือหลักการ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนทำสอดคล้องกับ **ปราณี ไหมน้อย** ได้กล่าวว่า “การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัว คือ เริ่มต้นจากการเสริมสร้างคนให้มีการเรียนรู้

วิชาการและทักษะต่างๆ ที่จำเป็น เพื่อให้สามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ พร้อมทั้งเสริมสร้างคุณธรรม จนมีความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมและอยู่ร่วมกับระบบนิเวศอย่างสมดุล เพื่อจะได้ละเว้นการประพฤติดิโมขบไม่ตระหนี่เป็นผู้ให้เกื้อกูลแบ่งปันมีสติยั้งคิดพิจารณาอย่างรอบคอบก่อนที่จะตัดสินใจ หรือกระทำการใดๆ จนกระทั่งเกิดเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีในการดำรงชีวิตโดยสามารถคิด และกระทำบนพื้นฐานของความ มีเหตุผลพอเหมาะพอประมาณกับสภาพปัญหาและหน้าที่ของแต่ละบุคคลในแต่ละสถานการณ์แล้วเพียรฝึก ปฏิบัติจนสามารถทำตนให้เป็นที่พึงของตนเองได้และเป็นที่พึงของผู้อื่นได้ในที่สุด” สอดคล้อง **ประดิษฐ์ เพชรแสน อนันต์** กล่าวว่า “การส่งเสริมอาชีพชุมชนนั้น ควรส่งเสริมให้ชุมชนปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ซึ่งเป็น ส่วนหนึ่งของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ประกอบด้วย การปลูก ให้พอกิน คือ การปลูกต้นไม้ที่กินได้ รวมทั้งใช้เป็นยาสมุนไพร เช่น แค มะรุม สะตอ ผักหวาน กล้วย พักข้าว ไม้ ผลต่าง ๆ ปลูกให้พอใช้ คือ การปลูกต้นไม้ให้เป็นป่าไม้ สำหรับทำเครื่องใช้สอยในครัวเรือน อาทิ ทำฟืน เผาถ่าน ทำงานหัตถกรรม ปลูกให้พออยู่ คือ การปลูกต้นไม้ที่ใช้น้ำเนื้อไม้และไม้เชิงเศรษฐกิจให้เป็นป่า ไม้กลุ่มนี้เป็นไม้อายุยืน เพื่อใช้สร้างบ้าน ทำเครื่องเรือน เช่น ตะเคียนทอง ยางนา สัก พะยูง พะยอม การปลูกป่า 3 อย่าง จะช่วยฟื้นฟู ระบบนิเวศดินและน้ำให้กลับมาอุดมสมบูรณ์”

การส่งเสริมอาชีพเกษตรวิถีพุทธ

จากการลงพื้นที่ทำการวิจัยการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่าง ยั่งยืน จังหวัดน่าน คณะผู้วิจัยได้จัดประชุมกลุ่มย่อย สัมภาษณ์เชิงลึกถึงแนวทางการส่งเสริมส่งเสริมอาชีพเกษตร วิถีพุทธ โดยทำความเข้าใจในประเด็นเรื่องเกี่ยวกับนำหลักคำสอนของศาสนาพุทธมาปรับประยุกต์ใช้ ซึ่งเป็นการ เว้นจากเลี้ยงชีวิตโดยทางที่ผิด เช่น โกงเขาหลอกหลวง สอพลอ ปีบบัง คับขู่เข็ญ คำคน คำยา คำสิ่งเสพ ดิดค้ายาพิษ เป็นต้น ซึ่งโดยรวมสามารถอธิบายได้ว่าเป็นการเว้นจากมิถมาชีพทุกชนิดประกอบแต่การงานที่สุจริต ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม ไม่ก่อความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเองและบุคคลอื่น ดำเนินชีวิตด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้ ถูกต้องตามตัวบทกฎหมาย เคารพกฎกติกาของสังคมประกอบอาชีพที่สุจริตตรงไปตรงมา ไม่ทุจริตคอร์รัปชัน ไม่ว่าจะ เป็นสิ่งเล็กน้อยใดๆ ก็ตามเพื่อการประกอบอาชีพตามหลักสัมมาอาชีพะ ดังนี้

การสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนวิถีพุทธ ชุมชนวิถีพุทธ หมายความว่า “เป็นชุมชนที่นำหลักสัมมาอาชีพะมา ประยุกต์ใช้ให้เกิดการพึ่งพาตัวเองแบบพอเพียง” ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นหรือปัจจัยจากภายนอกมากนัก พยายามทำทุก อย่างที่กินและกินทุกอย่างที่ทำได้ ถ้าต้องการกินผักก็ต้องปลูกผัก ต้องการกินปลา กินไก่ก็เลี้ยงปลาเลี้ยงไก่ หาทางลดรายจ่ายให้มากที่สุด ในเมื่อไม่ต้องจ่ายหรือจ่ายน้อย เนื่องจากของทุกอย่างที่ต้องการมีในครัวเรือนแล้ว รายได้ที่มีอย่างจำกัดก็ไม่สูญเสียกลับมีมากขึ้นและหลังจากเหลือกินก็แบ่งปันและขายเป็นการเพิ่มพูนรายได้ไปในตัว ในขณะที่เดียวกันการผลิตทุกอย่างก็พยายามลดต้นทุนการผลิตให้ต่ำ สอดคล้องกับ **ชัชพงศ์ กุลเทพพรหม** ได้ กล่าวว่า “ชุมชนบ้านดงป่าสักนั้นได้เป็นต้นแบบของชุมชนพึ่งตนเอง โดยการกรไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย หรือ กฟผ. เป็นเครือข่าย ได้รับการสนับสนุนให้เกษตรกรในชุมชนเลี้ยงกบ เลี้ยงปลา ซึ่งได้อาศัยหลักของศาสนา พุทธให้เรียนรู้อยู่กับความพอเพียง กลับมาทำเกษตรแบบผสมผสาน ปลูกยางพารา ปลูกกล้วย ตะไคร้ มะม่วงหิม พานต์ ปลูกไผ่ชางหม่น และเลี้ยงปลา เลี้ยงกบไว้กิน เหลือก็แบ่งปันแล้วค่อยจำหน่ายต่อไป”

การส่งเสริมอาชีพเกษตรวิถีพุทธในชุมชน หลักการเกษตรวิถีพุทธหรือหลักสัมมาอาชีวะ หมายถึงการเลี้ยงชีวิตชอบ คือ เว้นจากเลี้ยงชีวิตโดยทางที่ผิด เช่น โกงเขาหลอกหลวง สอพลอ บีบบัง คับขู่เข็ญ ค้าคน ค้ายา ค้าสิ่งเสพติดค้ายาพิษ เป็นต้น ซึ่งโดยรวมสามารถอธิบายได้ว่าเป็นการการเว้นจากมิถิฉาชีพทุกชนิดประกอบแต่การงานที่สุจริต ไม่ผิดกฎหมายไม่ผิดศีลธรรม ไม่ก่อความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเองและบุคคลอื่น ดำเนินชีวิตด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้ถูกต้องตามตัวบทกฎหมาย เคารพกฎกติกาของสังคมประกอบอาชีพที่สุจริตตรงไปตรงมา ไม่ทุจริตคอร์รัปชั่น ไม่ว่าจะเป็นสิ่งเล็กสิ่งน้อยใดๆ ก็ตามเพื่อการประกอบอาชีพสัมมาอาชีวะจะได้ถูกต้องตามหลักของพระพุทธศาสนาทำให้ผู้ที่ปฏิบัติตามมีวิถีชีวิตและจริยธรรมในตนเองได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ **พระครูสุจินนันทกิจ** มองว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ ต่อการทำมาหาเลี้ยงชีพ ทำให้คนในชุมชนมีความสามัคคี อันดีต่อกัน ทุกคนเป็นมิตรไมตรีต่อกันในการประกอบอาชีพไม่ทุจริตไม่คดโกงซึ่งกันและกัน ทำให้ชุมชนอยู่ดีมีความสุขสอดคล้องกับ **ศรีมัย คำรินทร์** ได้กล่าวว่า “พระพุทธศาสนาสอนให้เป็นคนดี ไม่ให้มีการลักเล็กขโมยน้อยทั้งพืชสวนของคนอื่น เป็นที่ให้ได้สละความตระหนี่ถี่เหนียวของตัวเองโดยการสละข้าวปลาอาหารมาทำบุญตักบาตร พระท่านมักสอนให้อยู่อย่างพอเพียง ไม่ต้องรวยล้นฟ้า แต่ขอให้มิกินมีใช้แบ่งปันพืชผักสวนครัวให้เพื่อนบ้านให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข”

องค์ความรู้การจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมจากเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จังหวัดน่าน

การวิจัยเรื่อง การจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมจากเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จังหวัดน่าน ได้ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการป่าไม้ในจังหวัดน่าน พบว่ามีสภาพปัญหาการจัดการป่าไม้จากภาครัฐและสภาพปัญหาที่เกิดจากคนในชุมชน โดยมีรูปแบบการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมจากเครือข่ายชุมชน คือการจัดสรรพื้นที่ป่าไม้แบบมีส่วนร่วม และการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้เกิดแนวทางการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมจากเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จังหวัดน่าน ประกอบด้วย ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมจากเครือข่ายชุมชน ส่งเสริมอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมอาชีพเกษตรวิถีพุทธ สามารถสรุปเป็นแผนภาพองค์ความรู้การจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมจากเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จังหวัดน่าน ได้ดังนี้

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง การจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จังหวัดน่าน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้

- 1) ควรนำผลการวิจัยนี้ได้เผยแพร่ ในรูปของการจัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม จัดพิมพ์ลงตามสื่อต่างๆ เช่น เว็บไซต์ หนังสือ วารสาร นิตยสาร ในรูปของบทความวิชาการ
- 2) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการอนุรักษ์ป่าไม้และการจัดการควรรนำไปเป็นเอกสารประกอบการพิจารณา การดำเนินการในการนำกระบวนการจัดการป่าไม้ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างตรงจุด
- 3) ควรให้ผู้นำชุมชน มีแนวทางในการสร้างเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ในการพัฒนาชุมชน และการสร้างแรงจูงใจให้กับสมาชิกในชุมชนที่จะสร้างความเจริญให้กับชุมชน โดยการนำเสนอในรูปแบบของธรรมนูญชุมชน
- 4) สามารถใช้เป็นคู่มือหรือแนวทางของชุมชน ให้สามารถเข้าใจ เข้าถึง พัฒนาได้อย่างเป็นมรรคเป็นผลตรงตามวัตถุประสงค์ของการจัดการป่าไม้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ผลการวิจัยนี้ สามารถนำไปต่อยอดงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและจัดการ เพื่อพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความมั่นคง ยั่งยืนต่อไป

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 7 “วิถีพุทธ วิถีชุมชน รากฐานชีวิตคนเชิงสังคมล้านนาในสังคมวิถีใหม่”
วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2564 ณ วิทยาลัยสงฆ์สาปูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2) สามารถนำผลการวิจัยมาต่อยอดทางการศึกษา การจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนสู่การสร้างคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จังหวัดน่าน ตลอดจนนำไปศึกษาเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นที่ได้รับการพัฒนาเพื่อเกิดกระบวนการและองค์ความรู้ใหม่ๆ

เอกสารอ้างอิง

กรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ยุทธศาสตร์กรมป่าไม้ พ.ศ.2559– 2564, กรุงเทพมหานคร, 2559.

คณะกรรมการการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสถานิติบัญญัติ, สำนักกรรมการ 1 สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, รายงานการศึกษาเรื่อง การจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร, 2562. (อัดสำเนา).

บุญเพ็ง วงศ์น่อบุญธรรม, "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้:กรณีศึกษาประชาชนในเมืองไชธานี ในนครหลวงเวียงจันทน์", การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2550).

มูลนิธิปิดทองหลังพระ, รายงานประจำปี ๒๕๕๓ มูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ. กรุงเทพมหานคร, 2545.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. 2560.